

ERFGOED BRUSSEL

N°010

LENTE 2014

DOSSIER JEAN-BAPTISTE DEWIN

VARIA

Penitentiair erfgoed

Evolutie van de bebouwing in het *Îlot Sacré*

EEN PUBLICATIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

DOSSIER

EEN ORIGINELE BEELDTAAL

HET BESCHERMDE
OEUVRE VAN
JEAN-BAPTISTE DEWIN

FRANCOISE CORDIER
ATTACHÉ BIJ DE DIRECTIE
MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Mozaiëkpanelen met dierenmotieven
(rammen). Detail van de gevel op hoek van
de Churchilllaan 110 en Marijnestraat 69,
Ukkel (A. de Ville de Goyet, 2014 © G08).

HET DISCRETE EN BESCHEIDEN OEUVRE VAN JEAN-BAPTISTE DEWIN heeft altijd in de schaduw van de grootmeesters van de art-nouveau gestaan. Het komt zelden ter sprake in de talrijke publicaties die sinds de jaren 1960 aan de architectuur van de periode rond 1900 in Brussel zijn gewijd. Nochtans maakte de originele weg die hij indertijd insloeg van Dewin nog tijdens zijn leven een gevierd architect: hij tekende de plannen van meer dan dertig burgerhuizen, een reeks villa's en sociale woningen, naast een tiental ziekenhuizen. Verschillende van zijn verwezenlijkingen behoren vandaag tot het beschermd erfgoed van het Brussels Gewest.

Afb. 1a

Gemeentehuis van Vorst, gebouwd tussen 1925 en 1936, in art-decostijl (Eberlin-Brunetta © GOB).

Vanaf 1992 en vooral na 2004, toen een intensieve campagne startte voor de bescherming van art-nouveau-gebouwen, werden verschillende belangrijke gebouwen van Jean-Baptiste Dewin beschermd. Hieruit blijkt dat zijn oeuvre vandaag als nog naar waarde wordt geschat. De beschermde gebouwen illustreren perfect de architecturale taal, de stijl en de originele manier waarop Dewin zich vanaf het begin van zijn carrière in 1902 bij de Belgische art-nouveaubeweging aansloot.

ook een onmiskenbare invloed op Dewins werk.

Hoewel hij zich in de Brusselse traditie van het eclecticisme en de art nouveau inschreef, onderscheidde Dewin zich van zijn tijdgenoten door zijn duidelijk herkenbare geometrische vormtaal. Hij was ook een van de weinige architecten die de art-decostijl vóór 1914 in Brussel introduceerde – een stilistisch pad dat hij later tijdens het interbellum verder zou bewandelen.

leidde tot de verdere bescherming van vier belangrijke gebouwen en de ontdekking van talrijke andere.

Dewin opteerde al vroeg voor de geometrische stijl die door Paul Hankar werd geïntroduceerd en navolging kreeg van architecten als Paul Cauchie, Gustave Serrurier-Bovy, Paul Hamesse en Georges Hobé. Het is trouwens in het atelier van die laatste dat Dewin na zijn studies tekenaar werd. Deze geometrische trend kende vooral opgang in Oostenrijk, via de *Wiener Sezession*, en in Engeland en Schotland, via de *Arts & Crafts*-beweging. Architecten als Josef Hoffmann en Charles Rennie Mackintosh hadden dan

Het hiernavolgende overzicht van het beschermd oeuvre van Jean-Baptiste Dewin in het Brussels Gewest illustreert de rijkdom en verscheidenheid van zijn realisaties, ongeacht de categorie waartoe ze behoren. Terwijl het bij de eerste beschermingsmaatregelen slechts om een paar individuele gebouwen ging, werd de uniciteit van Dewins werk, en vooral van zijn verwezenlijkingen tussen 1900 en 1914, pas echt naar waarde geschat en onder de aandacht gebracht tijdens de beschermingscampagne van 2004. Dat

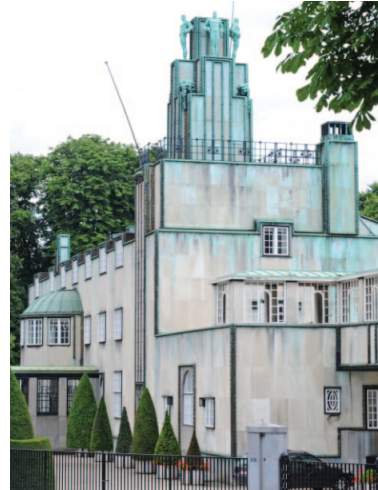
HET GEMEENTEHUIS VAN VORST

Het eerste gebouw van Dewin dat in 1992¹ werd beschermd, was het monumentale gemeentehuis van Vorst, dat hij tussen 1925 en 1938 in pure art-decostijl optrok (afb. 1a, 1b en 1c). De weelderige binneninrichting, van de hand van Kunstwerkstede Gebroeders De Coene, sloot perfect bij de architectuur aan. De harmonie van volumes en verhoudingen en het weloverwogen grondplan kenden heel wat bijval. Uit het werk spreekt

Afb. 1b

Huwelijkszaal van de gemeentehuis van Vorst, gemeubeld door het firma De Coene (Eberlin-Brunetta © GOB).

Afb. 1d

Stocletpaleis (1905-1911), Tervurenlaan, Sint-Pieters-Woluwe (M. Vanhulst © GOB).

Afb. 1c

Maraboe's in gips, modellen van decoratieve elementen in steen van de gemeentehuis van Vorst (georgesdekinder.com © GOB).

een grote maturiteit – Dewin was de vijftig voorbij toen hij dit monument ontwierp.

De opdracht voor het gemeentehuis van Vorst werd reeds in 1925 aan Dewin toevertrouwd. De werkzaamheden begonnen echter pas in 1934 en werden in 1938 voltooid. De architect voerde toen tegelijkertijd een andere grote publieke opdracht uit: het Sint-Pietersziekenhuis in de

Marollenwijk (1922-1935). Niet alleen slaagde hij erin beide werken perfect in het stedelijke weefsel te integreren, ze getuigen ook van een analytische benadering van dagelijkse praktische behoeften waarvoor hij erg doordachte oplossingen zoekt.

Dit gebouw is het enige gemeentehuis in art-decostijl in het Brusselse Gewest. Er vallen gelijkenissen met

het Stocletpaleis (1905-1911) te noteren, vooral in de vormgeving van de toren en de langgerekte luifels aan de ingangen. De architect bracht hiermee hulde aan het meesterwerk van Josef Hoffmann aan de Tervurenlaan, dat hij in 1912 bezocht (afb. 1d). De gevels van het gemeentehuis zijn versierd met meer dan honderd beeldhouwwerken en beeldhouwde groepen, die aan elf verschillende Belgische beeldhouwers werden toevertrouwd. Dewin bleef zelf toezien op de cohesie tussen de verschillende werken.

Dewin voorzag twee ingangen met gescheiden functies: links, in de hoofdgevel, de officiële ingang naar de trouw- en feestzaal, en in de zijgevel, in de Pastoorstraat, de ingang die naar de grote lokettenzaal leidt. Alle ruimten liggen rond deze twee apart toegankelijke onthaalfuncties gegroepeerd. In samenwerking met Joseph De Coene, een Kortrijks binnenhuisarchitect, ontwierp Dewin het meubilair volledig zelf: verlichting, tafels, stoelen, lambrisering, vloer- en muurbekleding. Deze geïntegreerde aanpak vormt de perfecte illustratie van zijn geniep talent.

▲ Afb. 2a

Woningcomplex Fransmanstraat 94 (hoek van Fineastraat), Brussel-Laken (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

▼ Afb. 2b

Gebeeldhouwde uilen op hoek van de Fineastraat en Fransmanstraat, Brussel-Laken. Dierendecor (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

▲ Afb. 3

Woningcomplex, Delvastraat 81, Brussel-Laken (Eberlin-Brunetta © GOB).

ARBEIDERSWONINGEN

In 1993² werden twee gebouwen van Dewin uit 1920-1922 eerder 'per toeval' beschermd. De woningen maakten namelijk deel uit van een dossier ter bescherming van een homogeen geheel van sociale woningen gebouwd voor de Lakense Haard onder het bestuur van Jules Brunfaut –aan wie ook het ontwerp wordt toegeschreven. Het gaat om de gebouwen aan de Fransmanstraat 94 (hoek Fineastraat) (afb. 2a en 2b) en het dubbele gebouw aan de Delvastraat 79 en 81 in Laken (afb. 3). Het beschermingsdossier vermeldt dat Dewin tijdens het interbellum de onbetwiste specialist van "hygiënistische projecten" was en "dat hij de sobere en tegelijk decoratieve stijl van deze twee gebouwen vooral in zijn grote ziekenhuizen zou ontwikkelen".

Zoals de meeste architecten uit die tijd, werd Dewin herhaaldelijk aangezocht om arbeiderswoningen te ontwerpen. In de meeste gevallen ging het om kleine, aan elkaar palende opbrengsthuisen in baksteen. Typisch is de vrij monumentale

behandeling van de ingang versierd met dierenmotieven – in het geval van de Fineastraat en Fransmanstraat: gebeeldhouwde uilen.

WONINGEN AAN DE MOLIÈRELAAN

Naast arbeiderswoningen ontwierp Dewin ook riante burgerwoningen. Hij werkte vooral in de wijk rond de Molièrelaan, die een sterke stedenbouwkundige ontwikkeling meemaakte op het moment dat de architect er zich in 1907 vestigde – zijn eigen woning bevond zich op nr. 151.

Enkele jaren later bouwde hij het huis op nr. 172 (afb. 4a), in een heel persoonlijke en monumentale stijl, met een decor van verfijnde mozaïekpanelen met dierenmotieven. De gevel, met zijn rechthoekige elementen, en de binneninrichting zijn in art-decostijl, wat van dit huis een

van de zeldzame getuigen van deze stijl vóór 1914 in Brussel maakt. De oorspronkelijke binneninrichting en ruimtelijke indeling verdwenen jammer genoeg tijdens een ingrijpende renovatie in 2005; enkel de inkomhal bleef bewaard. Het huis werd in 1996 beschermd³ om “een element van hoogstaande kwaliteit binnen een prestigieuze architecturale omgeving te bewaren”. De gevel is typisch voor Dewins werk van vóór 1914: lichtgekleurde materialen (witsteen en hardsteen, witte baksteen), een lineair en vlak ritme, een kroonlijst op fijne klossen en op de verdiepingen uitspringende pilasters die in de consoles van de kroonlijst uitmonden. De decoratie – mozaïekwerk met valken en kleurrijke glas-inloodramen – doorbreekt het strakke karakter van de compositie (afb. 4b).

Dewins eigen woning aan de Molièrelaan 151, die uit 1907 dateert, werd in 2007 beschermd.

De Directie Monumenten en Landschappen ontdekte in 2005 tijdens een bezoek dat het huis nog de oorspronkelijke decoratie en meubelen bevatte. Dewin schreef hier als het ware zijn stilistisch manifest. De sobere geometrie van de gevellijnen wordt getemperd door het gebruik van grafische elementen in mozaïeken, glas-inloodramen en schilderijen – allemaal gestileerde dieren en plantenmotieven. Een bloem met drie blaadjes duikt herhaaldelijk op in de glas-inloodramen en de mozaïeken op de gevel, in rode, zwarte en goudkleurige tinten. Dit motief herinnert de oplettende toeschouwer aan het diafragma van een fotocamera. Op het hoofdgestel vormen brede panelen het decor, met elk drie vakken versierd met het dribladige bloemmotief en geflankeerd door uilen (afb. 5). Zoals beschreven in de volgende artikels werd deze woning vakkundig gerestaureerd.

Afb. 4a

Woning, Molièrelaan 172, Elsene (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

Afb. 4b

Woning, Molièrelaan 172, Elsene. Detail (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

Afb. 5

Woning, Molièrelaan 151, Vorst. De eigen woning van de architect (1907) (Ph. De Gobert, 2014 © GOB).

Afb. 6a

Woning op hoek van de Winston Churchilllaan 110 en Mariannestraat 69, Ukkel.
Postkaart (Collectie Belfius Banque-Académie royale de Belgique © ARB-GOB).

HET HUIS OP DE HOEK VAN DE WINSTON CHURCHILLLAAN EN DE MARIANNESTRAAT

Dit hoekhuis (afb. 6a) dateert uit 1910 en werd in 2010 beschermd.⁴ Het is bijzonder goed gelegen en zichtbaar zowel vanop de Churchill-rotonde als vanuit de Winston Churchilllaan en de Mariannestraat. Het gebouw sluit aan bij een reeks huizen in eclectische stijl in het laatste deel van de Winston Churchilllaan. Het is naar het zuiden gericht zodat maximaal van de zon en van de tuin kan worden genoten. De tuin werd van de publieke ruimte afgescheiden door een haag, waaraan later een hekwerk werd toegevoegd.

Het huis staat op een vijfhoekig stuk grond. Aan weerszijden van

Afb. 6b en 6c

Woning op de hoek van de Winston Churchilllaan en Mariannestraat. Details van de gevel van de vleugel van Mariannestraat (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

een centraal gedeelte strekken zich verschillende volumes uit die op de twee straten aansluiten. Zo maakte de architect maximaal gebruik van de ligging aan de twee wegen en de rotonde. De hoofdingang bevindt zich aan de Winston Churchilllaan, de dienstingang aan de Mariannestraat. Het grondplan weerspiegelt de maatschappelijke hiërarchie van een tijd waarin dienstpersioneel over een gescheiden leef-, werk- en circulatieruimte beschikte (afb. 6b en 6c).

De gevel van het huis is dynamisch en kleurrijk. Met zijn vijf in elkaar grijpende volumes toont hij een veelheid van vormen, openingen, kleuren en texturen. Natuursteen en oranje baksteen wisselen elkaar af, boven een hoge onderbouw in rozige zandsteen breuksteen; er zijn mansardedaken, platte daken en daken met dub-

bele helling, thans bedekt met rode dakpannen. Dit huis verschilt van Dewins eerdere verwezenlijkingen door een ogenschijnlijk onsamenhangend uitzicht, de complexiteit van de plattegrond en het gebruik van verschillende vormen, materialen en kleuren. De gevels zijn versierd met mozaïekpanelen met dierenmotieven (rammen en vlinders) die de signatuur van de architect dragen (zie afb. p 24). Er werd ook grote zorg besteed aan de binnendecoratie, vooral aan de hoogwaardige vloermozaïeken.

De stijl van dit huis getuigt van de nieuwe vrijheid die de architect had verworven ten opzichte van zijn vroegere stijlformules. We bemerken een duidelijke invloed van de Engelse *Arts and Crafts*-beweging (1880-1910), en met name het uitbundige en gedurfde werk van architect Charles

Voysey (1857-1941). Het model van het Engelse landhuis, waar traditie en moderniteit, schilderachtigheid en charme dooreenvloeien, kende steeds meer bijval bij de Belgische bourgeoisie. Dewin nam van deze stijl enkele kenmerken over: het gebruik van materialen zoals de rustiek ogende breuksteen van zandsteen, een grondplan dat zich ontwikkelt vanuit een centraal gedeelte, met woonkamer en terras met uitzicht op de tuin, en een nauwe band tussen huis en tuin. De ramen met stenen monelen herinneren aan de gotische stijl waarvoor de *Arts and Crafts*-beweging een bijzondere voorliefde had. De beglaasde bovenlichten van de binnendeuren hernemen het motief van de *English Sunrise*. Dit motief was erg in trek in Engeland begin 20e eeuw en werd overvloedig gebruikt in de Britse en Amerikaanse art-deco.

Afb. 7a

Voormalig Chirurgisch Instituut Berkendael van dokter Depage, Brugmannplein 28-29, Elsene, 1903. Huidige zicht (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

.....

HET VOORMALIG CHIRURGISCH INSTITUUT BERKENDAEL VAN DOKTER DEPAGE

Het voormalig Chirurgisch Instituut Berkendael van dokter Depage (afb. 7a en 7b), dat in 1903 aan het Brugmannplein in Elsene werd opgetrokken, werd in 2006 op de bewaarlijst ingeschreven, evenals de uitbreiding ervan, die Dewin 23 jaar later bouwde.⁵

Dit gebouw vormde voor de 32-jarige architect aan het begin van zijn loopbaan het startpunt van een langdurige samenwerking met dokter Depage. Het was tevens het begin van zijn carrière in de ziekenhuisarchitectuur. Het gebouw is een zeldzame getuige van de geometrische art-nouveaustijl toegepast in een ziekenhuisomgeving. De symmetrische gevel in witte baksteen heeft een centraal toegangsvolume dat de kroonlijst doorbreekt en is opengewerkt met talrijke hoge en smalle muuropeningen die in elke bouwlaag een ander ritme volgen. Onder de kroonlijst loopt een mozaïekfries met een motief van cirkels van pauwenveren en bloemen. De twee grote gebogen glaspertijen in het ondervlak van het dak verlichten de operatiekwartieren. In het gebouw bevinden zich thans woningen.

.....

DE KLINIEK VAN DOKTER COPPEZ AAN DE TERVUREN- LAAN

In 2007 werd een bijzonder interessante kliniek beschermd: het voormalige *Institut pour le traitement des maladies des yeux*⁶. Deze privékliniek aan de Tervurenlaan 68-72 in Etterbeek werd tussen 1912 en 1914 gebouwd voor dokter Henri Coppez. De dokter koos voor zijn kliniek een prestigieuze, boomrijke laan én hij deed een beroep op een van de meest ervaren architecten in de ziekenhuisbouw: Jean-Baptiste Dewin. De kliniek is omheind

▲ Afb. 7b

Voormalig Chirurgisch Instituut Berkendael, Brugmannplein 28-29, Elsene. Detail (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

▼ Afb. 8a

Kliniek van dokter Coppez, Tervurenlaan 68-72, Etterbeek, 1912. Detail (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

Afb. 8b

Kliniek van dokter Coppez. Inkomhal (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

met een opmerkelijk smeedijzeren hek. In het midden van de witstenen gevel bevindt zich de hoofdingang, aan het eind van een bordes dat naar de consultatiekabinetten op de benedenverdieping leidt (afb. 8a en 8b). In de linker zijgevel bevindt zich de ingang voor de ziekenhuisopnames. Net als op de gevel van Dewins eigen woning werden de mozaïekpanelen uitgevoerd in goud, zwart en rood. Ze verbeelden langstengelige bloemen waarvan het hart een oog en de

bloemblaadjes wimpers vormen. Dit motief wordt veelvuldig herhaald in de decoratie van de kliniek.

Het buitengewone comfort dat dit instituut toen bood vloeide voort uit Dewins rijke ervaring op het gebied van dienstverlening aan zieken, in dit geval slechtzienden. Hij maakte de gangen breed en de plattegrond eenvoudig om het de patiënten makkelijker te maken; langs het parcours bevinden zich fonteinen (auditieve

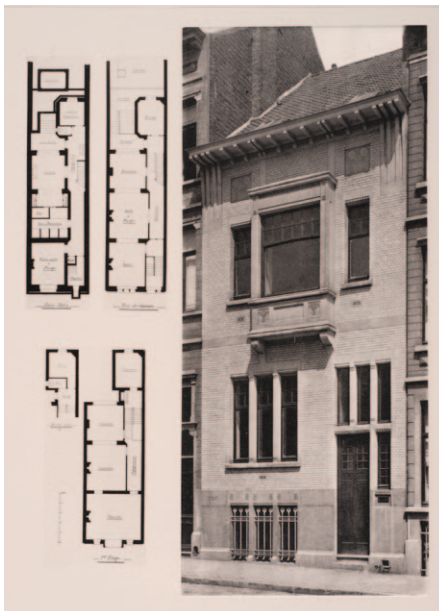
Afb. 8c

Kliniek van dokter Coppez. Figuratieve decoratie (© GOB).

oriëntatie), terwijl de keramiektegels in reliëf werden uitgevoerd (tactiele oriëntatie). Deze synthetische vormelijke benadering, die een onmiddellijke leesbaarheid van de omgeving nastreeft, biedt een bijzonder effectief antwoord voor de geformuleerde behoeften (in dit geval: een omgeving voor slechtzienden). De vrolijke, ludieke figuratieve versiering (bijen, reigers, kikkers, enz.) draagt bij tot de lichtheid van de ruimte (afb. 8c).

HUIS AAN DE LEOPOLD II-LAAN

In 2006 werd een bescheiden huis uit 1905 aan de Leopold II-laan in Sint-Jans-Molenbeek (afb. 9a en 9b) voorgedragen voor bescherming⁷. De motivering vermeldt de originele vormgeving van de huisgevel in geometrische art-nouveaustijl. Zijn vernieuwende eenvoud leverde de gevel in 1905 een plaatsje op in het tijdschrift *L'Émulation*. De diep geribde witsteen belijnt strak de assen van een compositie die gebaseerd is op een verticaal en verschoven ritme op de benedenverdieping en een

Afb. 9a

Woning, Léopold II-laan 245, Sint-Jans-Molenbeek, 1905 (A. de Ville de Goyet, 2013 © GOB).

Afb. 9b

Hetzelfde gebouw, gepubliceerd in het jaar van de bouw (*L'Émulation* 1905, p.17 © DCBSO).

Afb. 10a

Woning, Jubelfeestlaan 157, Sint-Jans-Molenbeek, 1909 (A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB).

horizontaal en axiaal ritme op de bel-etage. Dewin grijpt hier terug naar de eclectische traditie van het individuele huis, die hij in een geometrische compositie uitzuivert. Zo wint de gevel aan elegantie wat hij aan weelderigheid moet inboeten.

WONING AAN DE JUBELFEESTLAAN

In 2005 werd een studie opgemaakt van een gebouw opgetrokken door Dewin in 1909 aan de Jubelfeestlaan in Sint-Jans-Molenbeek. De studie werd ingediend met het oog op een eventuele bescherming – die uiteindelijk werd afgewezen. De inrijpoort van dit brede huis leidt naar stallen achteraan op het terrein. De gevel is symmetrisch opgebouwd aan weerszijden van een travee tussen pilasters met trapezoidale erker. Een fries van mozaïekpanelen met gestileerde plantenmotieven versiert de borstweringen op de zijtraveeën, twee vensters worden bekroond door een paneel met daarop een pauw die zijn staart uitspreidt (afb. 10a en 10b).

Afb. 10b

Woning, Jubelfeestlaan 157, Sint-Jans-Molenbeek, 1909. Detail [A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB].

De houten kroonlijst wordt geritmeerd door klossen en rust op de uitsprong van de middentravee. De gevel is versierd met een fijn en verzorgd decor van lijstwerk, spiegels en panelen. Het schrijnwerk heeft bovenlichten met fijne verticale roedes en okerkleurig glas. De voormalige kelderkeukens worden door een ingenieus systeem verlicht: het daglicht valt op trottoirniveau binnen via tegels in glassteen. De ribben aan de voorzijde van de tegels vangen het licht op en projecteren dat naar de achterzijde van de ruimten.

OPBRENGSTHUIS AAN DE JEAN DUBRUCQLAAN

Jean-Baptiste Dewin ontwierp dit opbrengsthuis aan de Jean Dubrucqlaan 106 in Sint-Jans-Molenbeek in 1909. Het werd in 2004 bestudeerd maar niet beschermd. Deze bescheiden woning werd gebouwd in een industriële wijk die gedomineerd werd door sigarettenfabrieken. De gevel van het gebouw (afb. 11a) weerspiegelt perfect de interieurindeling: een benedenverdieping die als werkplaats of winkel dienstdeed, met links een inrijpoort, een tussenverdieping en appartementen op de verdiepingen. Deze indeling wordt nog geaccentueerd door het gebruik van contrasterende materialen: hardsteen op de benedenverdieping en witsteen op de verdiepingen. De toegangstravee is totaal anders opgevat en heeft een decor van mozaïekpanelen met dierenmotieven (afb. 11b en 11c): op een groot paneel boven de deur weeft een spin haar web, terwijl twee naar elkaar gekeerde vlinders de twee borstweringspanelen van de muuropeningen in de laatste twee bouwlagen versieren. De beneden-

Afb. 11b et 11c

Opbrengsthuis, Jean Dubrucqlaan 106, Sint-Jans-Molenbeek. Detail [A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB].

verdieping wordt geritmeerd door horizontale panelen waarin spiegels zijn gekerfd; links is er een inrijpoort, in het midden een getralied venster, en rechts een toegangsdeur. De lateien boven deze muuropeningen rusten op kussenblokken en hebben elk een getand binnenwelfvlak. De verdiepingen worden verlevendigd door de trapezoidale overstek van de muuropeningen en door een verzonken paneel met mozaïekwerk dat witte bloemblaadjes op een groene achtergrond voorstelt. De gevel mondt uit in een uitspringende kroonlijst op fijne klossen, die worden verdubbeld om de traveeën te markeren.

Afb. 11a

Opbrengsthuis, Jean Dubrucqlaan 106, Sint-Jans-Molenbeek. Zicht op het geheel [A. de Ville de Goyet, 2014 © GOB].

BESLUIT

Hopelijk illustreert dit overzicht de mate waarin Jean-Baptiste Dewin het Brusselse art-nouveau-erfgoed heeft verrijkt. Zijn geometrische interpretatie van deze stijl liet zich sterk inspireren door de avant-gardestromingen in Noord-Europa en zijn aanpak speelde constant in op de nieuwe uitdagingen die de samenleving stelde op het gebied van comfort en esthetiek. Vandaag duiken miskende realisaties van deze architect nog steeds op, vooral dankzij de nieuwe instrumenten voor erfgoedidentificatie. Zo beschrijft de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed al een twintigtal gebouwen van Dewin in de gerepertorieerde gemeenten⁸. Ook tijdens de bezoeken in het kader van de overlegcommissies kwam men tot (her)ontdekkingen, zoals onlangs het gebouw in de Maria-Theresiastraat in Sint-Joost-ten-Node. Vermelden we tot slot nog het huis gelegen aan de Gisseleire Versélaan 34 in Sint-Agatha-Berchem, dat in 2011 werd opgemerkt in het kader van subsidieaanvragen voor klein erfgoed. Maar laat één zaak duidelijk zijn: er is nog heel veel studie- en sensibiliseringswerk aan de winkel om deze architect de plaats en aandacht te geven die hij verdient!

Vertaald uit het Frans

NOTEN

1. Besluit van de Regering van 22/10/1992. Tot 2004 was het oeuvre van deze architect bijna volledig miskend, met uitzondering van zijn verwezenlijkingen in de ziekenhuisarchitectuur.
2. Besluit van de Regering van 16/03/1995.
3. Besluit van de Regering van 10/10/1996.
4. Besluit van de Regering van 14/01/2010.
5. Besluit van de Regering van 16/02/2006.
6. Besluit van de Regering van 08/11/2007.
7. Zonder gevolg gebleven.
8. www.irismonument.be

Freeze frames - listed properties by Jean-Baptiste Dewin

Discreet and restrained, the work of Jean-Baptiste Dewin remained in the shadows of the great masters of Art Nouveau for a long time. Yet the innovative path along which Dewin embarked earned him genuine success in his lifetime: he designed the plans for over thirty townhouses, several detached homes, social housing and more than ten hospitals. Several creations by the architect appear on the list of protected heritage sites in the Brussels-Capital Region. Dewin enriched the Art Nouveau heritage of Brussels through, for example, his constant attention to new challenges in society in terms of comfort and aesthetics. Nowadays, the architect's as-yet-unknown creations continue to emerge from the shadows, primarily thanks to heritage identification tools. However, there is still a lot to be done in terms of research and awareness-raising to do justice to this architect.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Jean-Marc Basyn, Stéphane Demeter,
Paula Dumont, Murielle Leseque,
Cecilia Paredes, Brigitte Vander Bruggen
en Anne-Sophie Walazyc.

EINDREDACTIE IN HET NEDERLANDS

Paula Dumont

EINDREDACTIE IN HET FRANS

Stéphane Demeter

SECRETARIAAT VAN REDACTIE

Murielle Leseque

COORDINATIE VAN ICONOGRAFIE

Cecilia Paredes

COORDINATIE VAN HET DOSSIER

Cecilia Paredes

AUTEURS/ REDACTIONELE

MEDEWERKING

Aurélie Autenne, Bernard Baines,
Carlo R. Chapelle, Paula Cordeiro,
Françoise Cordier, Stéphane Demeter,
Isabelle De Pange, Marianne De Wil,
Paula Dumont, Stéphane Duquenne,
Oda Goossens, Michèle Kreutz,
Catherine Leclercq, Harry Lelièvre,
Hubert Lionnez, Francis Metzger,
Muriel Muret, Cecilia Paredes,
Annick Schwaiger, Brigitte Vander
Bruggen, Tom Verhofdstadt en
Anne-Sophie Walazyc.

VERTALING

Gitracom, Hilde Pauwels en Erik Tack.

NALEZING

Linda Evens, Suzanne Gillijns, Ludo Gobin,
Wim Kenis, Reinout Labberton, Harry
Lelièvre, Koenraad Raeymaekers,
Stephan Van Bellingen, Tom Verhofdstadt
en de leden van het redactiecomité.

VORMGEVING

The Crew Communication

DRUK

Dereume printing

VERSPREIDING EN ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt,
Brigitte Vander Bruggen.
bpeb@gob.irisnet.be

BEDANKINGEN

Philippe Chartier, Guy Conde Reis,
Julie Coppens, Philippe de Gobert,
Georges de Kinder,
Alfred de Ville de Goyet, Alice Gérard,
Wim Kenis, Reinout Labberton,
Marie-Françoise Plissart, Jeanne Rouxhet,
De heer en mevrouw Rudischhauser,
Marcel Vanhulst en Tom Verhofdstadt.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Arlette Verkruyssen, directeur-generaal
van Brussel Stedelijke Ontwikkeling,
Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Directie
Monumenten en Landschappen, CNN –
Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel.

De artikelen zijn gepubliceerd onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle
rechten voor het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden.

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen
om alle reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die niet
gecontacteerd werden, dan worden zij
verzocht zich kenbaar te maken bij de
Directie Monumenten en Landschappen
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

LIJST MET AFKORTINGEN

AAM – Archives d'Architecture Moderne
ARA – Algemeen Rijksarchief
ASB – Archieven van de Stad Brussel
CHESB – Cel Historisch Erfgoed
van de Stad Brussel
DCBSO – Documentatiecentrum van
Brussel Stedelijke Ontwikkeling
GOB – Gewestelijke Overheidsdienst
Brussel
KBR – Koninklijke Bibliotheek van België
SB – Stad Brussel

ISSN

2034-5771

WETTELIJK DEPOT

D/2014/6860/009

Cette revue paraît également en Français
sous le titre *Bruxelles Patrimoines*.